

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΕΙΝΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ (Μάιος 2011)

Συγγραφέας: Α. ΝΑΣΤΗΣ

Η 21η Μαρτίου, η πρώτη ημέρα της Ήνοιξης, που αρχίζει η αναγέννηση της φύσης και του δάσους, είναι η πιο κατάλληλη ημέρα για να εορταστεί η Παγκόσμια Ημέρα της Δασοπονίας. Φέτος μάλιστα είναι ιδιαίτερη χρονιά καθώς το 2011 έχει ανακηρυχθεί από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών ως έτος των δασών. Την ημέρα αυτή, θα πρέπει να ακουστεί σε όλη την οικουμένη η ανάγκη προστασίας του δάσους, να τονιστεί η σημασία του για την ποιοτική βελτίωση των συνθηκών της ανθρώπινης ζωής. Το δάσος μάς προσφέρει απλόχερα μια μεγάλη ποικιλία υλικών αγαθών και υπηρεσιών, ενώ σε αντάλλαγμα ζητά από εμάς κυρίως αγάπη και προστασία.

Η βιομηχανική επανάσταση και τώρα οι νέες τεχνολογίες μας δίνουν αφάνταστες δυνατότητες συσσώρευσης και μετάδοσης γνώσεων, που κάνουν τη ζωή μας πιο άνετη αλλά και πιο πολύπλοκη, χωρίς όμως να της δίνουν περισσότερο νόημα. Νόημα στη ζωή δίνει η ισορροπία, η ανάταση, η ηρεμία και η γαλήνη της ψυχής, που επιτυγχάνεται μπροστά στην αρμονία του αδιατάρακτου φυσικού περιβάλλοντος και ιδιαίτερα του δάσους που είναι η κορωνίδα των φυσικών οικοσυστημάτων. Τα δάση, όμως, τα πλέον σταθερά φυσικά οικοσυστήματα, δέχονται καθημερινά τα ανελέητα χτυπήματα της ανθρώπινης απληστίας, καθώς τεράστιες εκτάσεις δασών εξαφανίζονται, ιδιαίτερα των εύθραυστων τροπικών δασών.

Η ξέφρενη αυτή πορεία προς την καταστροφή είναι αποτέλεσμα της «κοινωνικής ρύπανσης» σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά και σε κάθε μικρή κοινωνία.

Αν δεν βάλουμε ηθικούς φραγμούς στις ματαιόδοξες επιθυμίες μας και στην απόκτηση προσωπικών αγαθών αδιαφορώντας για τους συνανθρώπους μας, τα δάση θα εκλείψουν.

Στην εποχή μας, και ιδιαίτερα στο άμεσο μέλλον, οι αναμενόμενες κλιματικές μεταβολές θα επιφέρουν πολύ σημαντικές ανακατατάξεις στα δασικά οικοσυστήματα,

τη βιοποικιλότητα, τα αγαθά και τις υπηρεσίες που αυτά μας προσφέρουν. Η σύγχρονη κοινωνία, στο βωμό της κακώς νοούμενης ανάπτυξης και του προσωπικού συμφέροντος, έχει αδιαφορήσει για την αειφορία, τα δασικά οικοσυστήματα και το φυσικό περιβάλλον.

Πρέπει να τονιστεί ότι απαραίτητη προϋπόθεση για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την επιβίωση της κοινωνίας μας είναι το εξωτερικό χρέος από την επιβάρυνση του περιβάλλοντος να μη ξεπερνά τα όρια της χρεωκοπίας, τα όρια αντοχής του οικοσυστήματος.

Η επίδραση των κλιματικών αλλαγών στα δασικά οικοσυστήματα είναι ουσιώδους σημασίας, καθώς αυτά συμβάλλουν οικονομικά και περιβαλλοντικά στην ποιότητα της ζωής του ανθρώπου και η επίδρασή τους επεκτείνεται πολύ πέρα από τα φυσικά όρια τους. Τα δασικά οικοσυστήματα (δάση 25%, λιβάδια 40%) καταλαμβάνουν το 65% περίπου της χερσαίας επιφάνειας της Ελλάδος. Αυτά είναι ιδιαίτερα υποβαθμισμένα, κυρίως λόγω της αλόγιστης χρήσης τους, στο πρόσφατο παρελθόν.

Τα δασικά οικοσυστήματα παράγουν ποικιλία υλικών αγαθών, όπως βιομάζα ξύλου, βοσκήσιμη ύλη, καρπούς, μανιτάρια, μέλι, βότανα, συμβάλλουν στην παραγωγή και ποιότητα του νερού, την ποιότητα του αέρα και τη δέσμευση και αποθήκευση του CO₂, προσφέρουν ποικίλες άυλες υπηρεσίες, όπως προστασία εδαφικών πόρων, βιοποικιλότητα, παρέχουν ενδιαίτημα και τροφή σε πληθώρα έμβιων όντων κ.ά. Πέραν αυτών, έχουν σημαντική πολιτιστική και αισθητική αξία. Επίσης προσφέρουν ευκαιρίες για ποικίλες δραστηριότητες αναψυχής (πεζοπορία, κατασκήνωση, θήρα, κ.ά.), στοιχεία απαραίτητα για την ευζωία του ανθρώπου.

Η αφθονία των αγαθών και η ποιότητα των υπηρεσιών εξαρτώνται πρωτίστως από τη σταθερότητα των οικοσυστημάτων, η οποία είναι συνάρτηση της βιοποικιλότητας και των φυσιολογικών λειτουργιών τους. Πρέπει να επισημανθεί ότι η ετήσια παραγωγή βιομάζας ξύλου βαίνει συνεχώς μειούμενη. Προφανώς υπάρχουν πολύ μεγάλα περιθώρια αύξησης της παραγωγής, με λελογισμένη χρήση. Η μειωμένη παραγωγή οφείλεται κυρίως στο υψηλό κόστος της παραγωγής, στις φθηνές εισαγωγές ξυλείας, στην αποδιοργάνωση της δασικής υπηρεσίας, και γενικά στη δυσλειτουργία της διοικητικής και δικαστικής υπηρεσίας που διευκολύνει την

πλημμελή φύλαξη και απόδοση ευθυνών.

Αντίστοιχα, η παραγωγή των λιβαδιών είναι υπερβολικά μειωμένη καθώς η Ελλάδα, μολονότι ευρωπαϊκή χώρα, δεν έχει νομοθετικό πλαίσιο που να καθορίζει τη διαχείριση τους.

Ο καθένας βόσκει όταν θέλει, όσο θέλει, με όσα ζώα και με οποιοδήποτε είδος ή συνδυασμό ειδών ζώων θέλει. Παρόμοια, η απολαμβανόμενη παραγωγή των λιβαδιών είναι μικρότερη από τα 1/3-1/5 του δυναμικού παραγωγής τους.

Η υγεία και η δυναμική αύξησης των δασικών ειδών εξαρτώνται άμεσα από τους περιβαλλοντικούς παράγοντες, όπως η θερμοκρασία, η ηλιακή ακτινοβολία, το διαθέσιμο νερό και τα θρεπτικά στοιχεία του εδάφους, ενώ επηρεάζονται και από συνοικολογικούς παράγοντες, όπως ο ανταγωνισμός, οι επιδράσεις της ζωοκοινότητας των μικροοργανισμών και οι πυρκαγιές. Τα δασικά οικοσυστήματα αναμένεται να ζημιωθούν στις επόμενες δεκαετίες κατά κύριο λόγο από τις υψηλές θερμοκρασίες και τα μειωμένα κατακρημνίσματα που θα επικρατήσουν κατά την ξηροθερμική περίοδο, ενώ διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο καταστροφικών πυρκαγιών.

Το ερώτημα που τίθεται είναι σε ποιο βαθμό τα δασικά είδη και τα οικοσυστήματα είναι ικανά να προσαρμοστούν στο ταχέως διαφοροποιούμενο περιβάλλον.

Εάν δεν προσαρμοστούν σε σύντομο χρόνο, αυτά διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο αποσταθεροποίησης τους και, σε ακραίες περιπτώσεις, κατάρρευσής τους. Οι επιπτώσεις αυτές θα μπορούσαν να μετριαστούν σημαντικά, εάν υιοθετηθούν έγκαιρα κατάλληλες διαχειριστικές στρατηγικές, όπως ειδική καλλιεργητική φροντίδα και ειδικά οργανωμένα συστήματα βόσκησης. Γι' αυτό είναι ανάγκη η δασική πολιτική και η στρατηγική διαχείρισης να προσαρμοστούν άμεσα για να μετριαστούν και να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικότερα οι αρνητικές επιπτώσεις των επικείμενων κλιματικών μεταβολών.

Παγκόσμια τα δάση λιγοστεύουν, ενώ στην Ελλάδα υπάρχει μικρή αύξηση κατ' έκταση. Στη χώρα μας, όμως, τα τελευταία χρόνια χάθηκαν τεράστιες εκτάσεις παραγωγικών δασών.

Το χειρότερο είναι ότι ταυτόχρονα έχασαν τη ζωή τους και πολλοί συνάνθρωποι μας. Δυστυχώς, θα έρθουν περισσότερα δεινά για τα δάση αλλά και για τους κατοίκους της χώρας μας, αν δεν αλλάξει η φιλοσοφία της διαχείρισης και της δασό προστασίας τους. Είναι अपαράβατος νόμος της φύσης ότι η συσσώρευση βιομάζας στα δάση οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στην πρόκληση ανεξέλεγκτων πυρκαγιών. Γι' αυτό είναι ανάγκη να αλλάξουμε φιλοσοφία και να δοθεί μεγαλύτερη βαρύτητα στα προληπτικά μέτρα. Το σύμπλοκο εθελοντισμός - αναδασώσεις και η εγκατάλειψη της υπαίθρου συνέβαλαν στην αύξηση των δασικών εκτάσεων. Είναι αδήριτη ανάγκη όμως οι αναδασώσεις, ιδίως οι αισθητικές και προστατευτικές, να υπακούσουν σε πυράντοχο σχεδιασμό, επιλέγοντας τόσο κατάλληλα αυτοφυή είδη όσο και ανθεκτική στις πυρκαγιές τοπογραφική διάταξη. Είναι επιβεβλημένο επίσης αυτές να γίνονται σε μεγάλους φυτευτικούς συνδέσμους ώστε να αναδασώνεται μεγαλύτερη έκταση, να εξασφαλίζεται οικονομία κλίμακας και ανθεκτικότερες δομές.

Στο πλαίσιο της δράσης για την κλιματική αλλαγή, με πρωτοβουλία του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Γ. Προβόπουλου έχει συσταθεί Επιτροπή από διακεκριμένους επιστήμονες, στην οποία έχει ανατεθεί το έργο της εκπόνησης μελέτης σχετικά με τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην Ελλάδα. Μια από τις ομάδες της εν λόγω Επιτροπής, υπό τον καθηγητή Α. Νάστη, μελετά τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στα δάση και τα δασικά οικοσυστήματα. Αποτελέσματα της σχετικής μελέτης αναμένεται να ανακοινωθούν το καλοκαίρι του 2011.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στο περιοδικό «ΑΝΕΜΟΛΟΓΙΑ», Μάρτιος-Απρίλιος 2011, σ. 32-33.